

ring van onderwijs. Het bronnenmateriaal bestaat voornamelijk uit tijdsgeschriften en wets-teksten, maar eigenlijk wordt de benadering gestuurd door secundaire literatuur. Dat is geen bezwaar in zoverre als Baggen de Nederlandse en internationale universiteitshistorische literatuur goed blijkt te kennen en zijn wat strakke synthese regelmatig aan de institutionele praktijk toetst. Desondanks zijn er wel wat bedenkingen tegen de gevolgde benadering aan te voeren. De stijl, toch al wat schools, lijdt onder zijn grote stelligheid. Een container-begrip met een veelheid van historisch bepaalde begripsinhouden, zoals 'humanisme', wordt nauwelijks geproblematiseerd maar vooral als synoniem voor 'traditionele vorming' gebruikt. Nieuwe instituties worden wel wat snel als belichamingen van nieuwe idealen beschouwd. Citaten nemen nogal eens de plaats in van debat. Behalve in termen van globale maatschappelijke ontwikkelingen wordt in het boek weinig gediscussieerd met de bestaande historiografie. Zoals vaak in sociaal-wetenschappelijke literatuur over historische thema's worden rijp en groen door elkaar opgevoerd als bewijsplaats. Mede daarom klinkt de beschreven ontwikkeling soms wat te logisch om voor een historicus aannemelijk te zijn. Zo bijvoorbeeld in de talrijke passages over de als zeer conservatief geduide rol van het Latijn als academische gebruikstaal. Het behoud daarvan heet zelfs de belangrijkste verklaring voor de kloof tussen 'humanistische' en 'realistische' (Nederlandstalige) opleidingen. Geschiedschrijving komt echter tot stand in een interactie tussen conceptualisering, verbeelding, en empirisch onderzoek. Dat laatste leert dat het Latijn niet alleen een klassieke of een statustaai was, maar ook en vooral de communicatietaal van de geleerde wereld, en als zodanig lange tijd beslist niet dood. Bovendien werd de tegenstelling fors getemperd door de rol van het Frans als *lingua franca* van de republiek der letteren en later als dominante taal van de internationale cultuur. Door zijn aandacht geheel op de beleidsvorming rond de universiteiten te richten, verliest de auteur wel eens uit het oog dat de academische institutie gedragen werd door een academische gemeenschap die niet in het universitair bestel opging maar ook daarbuiten nog leven had. Wie behoefte heeft aan enkele grote lijnen, vindt hier echter een suggestieve gids.

Willem Frijhoff

E. W. A. Henssen, ed., *Het corps als koninkrijk. 150 Jaar Delftsch studenten corps* (Hilversum: Verloren, 1998, 336 blz., f59,-, ISBN 90 6550 580 6).

Het gedenkboek dat de senaatscommissie van het DSC bij het honderdvijftigjarig bestaan wilde uitgeven, moest een werk met meerwaarde zijn. Het moest, zoals eerdere gedenkboeken, aantrekkelijk zijn voor leden en oudleden, maar daarnaast een wetenschappelijke geschiedschrijving van het corps bieden. Om aan die eis te voldoen werd een 'hooglerarencommissie' bestaande uit Baudet, Frijhoff en Otterspeer geformeerd, die samen met de senaatscommissie een opzet bedacht. Vervolgens werd zowel een aantal auteurs uit eigen gelederen als enkele historici en andere professionele schrijvers verzocht bijdragen te leveren.

Het fraai vormgegeven resultaat heeft zoals te verwachten een hybride natuur. Historische artikelen worden afgewisseld door journalistieke bijdragen en beschouwingen van leden en oudleden. De historische hoofdstukken omvatten een 'geschiedenis in vogelvlucht' (Henssen), een artikel over de beeldvorming over het corps (Vis), twee bijdragen over herkomst, studieverloop en carrière van de Delftse corpsstudenten in respectievelijk de negentiende en de na-oorlogse twintigste eeuw (Caljé), en een hoofdstuk over de lustra (Hendriksen). Meer journalistiek is een artikel geschreven door het schrijverscollectief KSTvHP, dat op basis van persmateriaal en interviews de relatie tussen corps en burgersamenleving in de afgelopen decennia

behandelt. Dat geldt ook voor een reeks korte bijdragen met 'Delftse herinneringen', opgetekend door Heen Montijn. Een viertal hoofdstukken van de hand van (oud)leden behandelt thema's als het leven van de corpsstudent, de mores en tradities en de betekenis van het corps voor oudleden.

Van de historische artikelen hebben die van Henssen, Vis en Hendriksen een beschrijvend karakter. Bij het eerstgenoemde, dat een overzicht wil geven, is dat begrijpelijk. Bij de twee andere was meer analyse mogelijk geweest, zeker in het geval van Vis, die een wat fragmentarische beschrijving geeft van de wijze waarop het corps zich aan de buitenwereld presenteerde, maar aan de beeldvorming óver het corps nauwelijks toekomt. Maar de beide artikelen van Caljé zijn uitstekend en leveren verrassende conclusies op. Zijn eerste bijdrage, gebaseerd op analyses van drie cohorten Delftse studenten uit de negentiende eeuw (1847, 1871 en 1898) corrigeert een onder universiteits- en wetenschapshistorici wijdverbreide misvatting, namelijk dat de studenten van de Koninklijke Akademie (1842-1864), de voorloper van de polytechnische school, gemiddeld uit een lagere sociale klasse voortkwamen dan de studenten aan de universiteiten. Menige door eerdere historici op grond van een vermeend standsverschil gemaakte gevolgtrekking zal moeten worden bijgesteld. Verder laat Caljé zien dat de Delftse studenten in de negentiende eeuw voorbestemd waren ambtenaar te worden. Het bedrijfsleven kwam pas eind van de eeuw in beeld. In zijn tweede bijdrage toont hij aan dat de tendens richting bedrijfsleven zich in onze eeuw heeft voortgezet. In tijd hiermee gelijkopgaand werd het corps steeds meer een elitair instituut. Tot eind negentiende eeuw trok het nagenoeg alle studenten, daarna meer exclusief studenten uit de hogere milieus. Caljé vermoedt dat deze tendens nog steeds bestaat: het corps lijkt, dwars tegen de democratisering in, meer en meer een vereniging van studenten uit corporale en academische milieus te worden.

Van de overige artikelen geven vooral de interviews die Montijn afnam een aardig beeld hoe corpsleden hun studententijd beleefd hebben en wat de betekenis van het corps voor hun loopbaan is geweest. De bijdragen van leden en oudleden doen dat ook, maar de toon is hier anders omdat de auteurs in eerste instantie de eigen gemeente als publiek voor ogen hebben. Insiders zullen er wel veel plezier aan beleven, de buitenstaander voelt regelmatig dát hij dat is. Frijhoff merkt in zijn voorwoord op dat de senaatscommissie moed heeft getoond door buitenstaanders in de geschiedschrijving te betrekken. Men loopt dan immers het risico dat er 'onverwachte, zoniet ongewenste smurrie' boven komt drijven. Het journalistencollectief dat de relatie tussen het corps en de bevolking schetst, laat het sociale gezicht van het corps zien, maar trekt ook af en toe de beerput open. Hier, en ook in sommige andere bijdragen, kan de corpshater ruimschoots de bevestiging van zijn 'vooroordelen' over de vereniging vinden. Hoezeer men ook zijn best doet het imago te verbeteren, voor een subcultuur van corporale *diehards* blijven drinkemanslol, 'fysieke' omgangsvormen en gebral tegen 'gleuven' blijkbaar een wezenlijk onderdeel van de corporale identiteit.

Maar Frijhoff heeft gelijk, de grotere openheid is positief en het is te hopen dat de andere corpora het Delftse voorbeeld van wetenschappelijke geschiedschrijving zullen volgen. Ze kunnen zich laten aansporen door de gedachte dat het nog beter kan.

Bert Theunissen

M. A. Beukenholdt-ter Mors, *Barrières voor meisjesonderwijs. Besluitvorming ten aanzien van voortgezet onderwijs aan meisjes in Den Haag en Rotterdam van 1850 tot 1920* (Dissertatie Rotterdam 1998; Delft: Eburon, 1998, 227 blz., ISBN 90 5166 635 7).

Hoewel de *Werdegang* van meisjes door het Nederlandse voortgezet onderwijs de afgelopen